

College voor Toetsen en Examen

IN GESPREK MET MBO-INSTELLINGEN

INHOUD

1. INLEIDING	3
2. LANDELIJK GEMIDDELDE RESULTATEN CENTRALE EXAMENS MBO	4
2.1 Herkenbaarheid door instellingen	4
2.2 Inzicht in gemiddelde resultaten op instellingsniveau	4
2.3 Mogelijke verklaring voor het dalende vaardigheidsniveau	5
2.4 Invloed van coronamaatregelen op de resultaten van kandidaten	6
3. ORGANISATIE VAN HET EXAMENPROCES	7
3.1 Inplannen van de centrale examens	7
3.2 Afnameperiodes	8
3.3 Knelpunten	10
4. CENTRALE EXAMENS	11
4.1 Nederlands	11
4.2 Beleid examineren engels op hoger niveau	11
5. DIGITALISERING	13
5.1 Tevredenheid over Facet	13
5.2 Registratie van de opleidingscode	13
5.3 Communicatie over Facet	14
5.4 Knelpunten Facet	14
6. COMMUNICATIE	15
6.1 Examenbladmbo	15
6.2 Informatiebehoefte	15
7. PASSEND EXAMINEREN	16
7.1 Beleid ten aanzien van passend examineren	16
7.2 Aanvragen en toekennen van faciliteiten	16
7.3 Knelpunten en informatiebehoefte	17
8. CONCLUSIES	18
8.1 Verstevigen contacten met het werkveld	18
8.2 Duiding kwantitatieve data	18
8.3 Organisatie centrale examens	18
9. AANBEVELINGEN	19

1. INLEIDING

Vanaf juni 2023 t/m juli 2024 is het CvTE in gesprek gegaan met 23 mbo-instellingen. Deze gesprekken hadden verschillende doelen. Zo willen we graag meer duiding krijgen bij de kwantitatieve data van de centrale examens mbo (zoals te vinden in het [examenverslag mbo](#)), de contacten met het werkveld verstevigen en tot slot willen we meer zicht krijgen in de wijze waarop de centrale examens zijn georganiseerd op de mbo-instellingen.

In dit verslag zijn de uitkomsten en bevindingen van deze gesprekken vastgelegd. Waar mogelijk hebben we de antwoorden zoveel mogelijk gekwantificeerd. Als de antwoorden te verschillend van elkaar zijn, beschrijven we de resultaten verhalend.

2. LANDELIJK GEMIDDELDE RESULTATEN CENTRALE EXAMENS MBO

2.1 HERKENBAARHEID DOOR INSTELLINGEN

Ieder gesprek zijn we gestart met het presenteren van de landelijk gemiddelde resultaten van de afgelopen jaren, zie tabel 1. Vanaf 1 januari 2024 hebben we de meest actuele cijfers gebruikt uit het examenverslag mbo 2022-2023.

Tabel 1 Landelijke gemiddelde resultaten per vak en per afnameperiode

Examen	Niveau	Vak-niveau	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Nederlands 2F	Niveau 2	Nederlands 2F - Niveau 2	6,7	6,6	6,5	6,5
Nederlands 2F	Niveau 3	Nederlands 2F - Niveau 3	6,7	6,8	6,7	6,6
Nederlands 3F	Niveau 4	Nederlands 3F - Niveau 4	5,7	5,8	5,6	5,6
Engels B1	Niveau 4	Engels B1 - Niveau 4	7,6	7,7	7,5	7,5
Engels B2	Niveau 4	Engels B2 - Niveau 4	6,3	6,5	6,4	6,4

Eigenlijk geven alle instellingen aan het beeld van de landelijk gemiddelde resultaten op de centrale examens te herkennen. Bij één instelling was het gesprek met medewerkers van het examenbureau, zij houden zich uitsluitend bezig met de logistiek en planning van de centrale examens. Dit is de reden dat zij geen beeld hebben over de resultaten of inhoudelijke aspecten van de centrale examens.

2.2 INZICHT IN GEMIDDELDE RESULTATEN OP INSTELLINGSNIVEAU

Aan instellingen is gevraagd naar schoolspecifieke resultaten op de centrale examens. Tien instellingen hebben inzicht in de resultaten per centraal examen op individueel, klas of schoolniveau. Deze gemiddelden lagen in lijn met de landelijk gemiddelde resultaten van het CvTE, in sommige gevallen één of enkele tiendes hoger of lager. Net iets meer dan de helft (52,17%) van de instellingen heeft op het moment van het schoolbezoek geen of weinig inzicht in hun schoolspecifieke gemiddelde resultaten, zie tabel 2. Het is enkele instellingen niet gelukt om deze gegevens tijdig te verzamelen en bij een aantal andere instellingen blijkt dat er niet structureel analyses uitgevoerd worden op de resultaten van de centrale examens.

Tabel 2 Inzicht in de schoolspecifieke resultaten op de centrale examens

Scholen met inzicht in resultaten	Aantal scholen
Inzicht in resultaten	10
Geen inzicht in resultaten	12
Onbekend	1
Totaal	23

2.3 MOGELIJKE VERKLARING VOOR HET DALENDE VAARDIGHEIDSNIVEAU

In de gesprekken zijn we voornamelijk ingegaan op de lichte daling die zichtbaar is bij het centraal examen Nederlands 3F. We zijn benieuwd welke mogelijke verklaringen docenten, beleidsmedewerkers en onderwijsmanagers hebben na het zien van deze cijfers. Er werden verschillende argumenten en verklaringen tijdens de gesprekken genoemd, die we hebben onderverdeeld in vijf categorieën. Hierbij is geen onderscheid gemaakt hoe vaak een verklaring werd gegeven en of de genoemde verklaringen onderbouwd zijn.

Inhoud

- Concentratieproblemen bij studenten; de lengte van het examen (120 minuten) op 3F en de vermoeidheid die daarbij een rol speelt.
- Studenten vinden de onderwerpen van het examen vaak saai vinden en eentonig (“duurzaamheidsmoe”).
- Het examen, zowel de vorm als de inhoud, sluit niet goed aan bij de doelgroep.

Populatie

- Er is een landelijke trend zichtbaar dat de leesvaardigheid daalt, er wordt minder gelezen door studenten.
- Meer anderstaligen, een stijging van de Ntz-populatie.
- Een stijging van het aantal studenten dat laaggeletterd instroomt.
- De huidige mbo-populatie kampt met motivatie- en zingevingsproblemen.
- In streng christelijke gemeenschappen zijn televisie en sociale media verboden. Onderwerpen van teksten en fragmenten zijn voor deze doelgroep moeilijker.

Eisen diplomering

- De doorstroom van niveau 2 naar niveau 4. Deze studenten moeten niet alleen een taalniveau hoger examens maken van 2F naar 3F, maar krijgen ook geen punt cijfercompensatie meer zoals bij niveau 2.
- De gemiddeld lage resultaten bij lees- en luistervaardigheid Nederlands vormen niet direct een risico voor het wel/niet behalen van een diploma. Een onvoldoende voor het centraal examen Nederlands kan in het algemeen gemakkelijk gecompenseerd worden met een gemiddeld resultaat voor de instellingsexamens schrijven, spreken en gesprekken voeren. Daardoor maken weinig studenten gebruik van een herkansingsmogelijkheid om het resultaat voor het centraal examen te verbeteren.
- Er worden vaker vrijstellingen verleend voor studenten die instromen uit de havo of het vwo. Omdat deze studenten het centraal examen niet maken, daalt het landelijk gemiddelde cijfer misschien iets.
- Het hogere taalniveau dat geldt voor de opleiding Pedagogisch werk op niveau 3 (zij moeten niveau 3F behalen in plaats van 2F).

Organisatie

- Beperkt aantal lessen Nederlands (vaak maar maximaal 1 of 2 lessen per week).
- Er is weinig maatwerk, volledige klassen worden op hetzelfde moment ingepland voor het examen.
- Docenten zijn ontevreden over het huidige leesonderwijs.

Overige

- De huidige maatschappij is meer op Engels gericht, waardoor Nederlands ondergeschikt wordt.
- Het referentiekader van Meijerink is een knelpunt, het ERK biedt meer handvatten voor toetsing.

Instellingen benoemen ook oplossingsrichtingen en wensen voor de centrale examens die misschien helpen om het dalende vaardigheidsniveau te stoppen:

- Een meer beroepsgerichte insteek van examens – contextgericht
- Teksten verrijken met beeldmateriaal
- Apart examen voor niveau 2
- Open vragen
- Meer variatie in itemtypen

Enkele instellingen zijn voornemens om het onderwijs inclusiever te maken met meer aandacht voor anderstaligen. Ook het idee om taal nadrukkelijker een onderdeel te laten zijn van beroepsgerichte vakken en projecten, is benoemd.

2.4 INVLOED VAN CORONAMAATREGELEN OP DE RESULTATEN VAN KANDIDATEN

We hebben gevraagd of instellingen denken dat maatregelen ten tijde van corona mogelijk van invloed zijn op de landelijke resultaten. Maatregelen die hierbij als voorbeeld benoemd werden zijn kleinere examengroepen, online lessen, een zomerschool en het inhuren van externe expertise. De vraag of deze maatregelen van invloed zijn op de landelijke resultaten, blijkt vrij lastig te beantwoorden. Daarom hebben we deze vraag na een aantal maanden niet meer gesteld. Bij de instellingen waar we deze vraag wel gesteld hebben, geven drie instellingen aan dat de coronamaatregelen geen invloed hebben gehad en negen instellingen geven aan dat dit wel het geval was. Van deze negen instellingen wordt door zeven instellingen benadrukt dat het hier niet zozeer de prestatie betreft, maar vooral de motivatie en sociale omgangsvormen.

3. ORGANISATIE VAN HET EXAMENPROCES

3.1 INPLANNEN VAN DE CENTRALE EXAMENS

Elke mbo-instelling is anders georganiseerd. Er zijn instellingen waar de organisatie van de examens centraal is geregeld, terwijl die bij andere instellingen decentraal is. Om zicht te krijgen op deze verschillen hebben we gevraagd hoe het inplannen van de centrale examens verloopt.

Zoals tabel 3 laat zien, gebruiken instellingen verschillende systemen en programma's om de centrale examens in te plannen. Een aantal systemen zijn leerlingvolgsystemen en een aantal systemen zijn specifiek voor het inplannen van examens. Het plannen via Ontrac of Eduarte werd het vaakst genoemd. Opvallend was dat er zelfs binnen instellingen verschillende manieren of systemen zijn, dit hangt vaak af van verschillende locaties of sectoren/kwalificaties. Het is voor ons niet altijd duidelijk of het gebruikte planningsstelsel gekoppeld is aan het leerlingvolgsysteem dat door de instelling gebruikt wordt.

Tabel 3 Het systeem of programma dat gebruikt wordt voor het inplannen van de centrale examens

Systeem/programma	Aantal scholen
OnTrac	6
Eduarte	6
Osiris	2
Direct in Facet	2
NEL Nubiko examenlogistiek	1
Magister	1
Multiplanner	1
Topicus	1
Onbekend	5
Totaal	24*

* Binnen één instelling wordt met meerdere systemen gewerkt, vandaar dat dit aantal niet gelijk is met het aantal bezochte instellingen.

Ongeveer twee derde van de instellingen plant zelf de examens in voor kandidaten, zie tabel 4. Bij de overige instellingen schrijven kandidaten zichzelf in voor het centraal examen, het zogeheten flexibel examineren. Dit betekent dat zij zelf een passend moment kunnen kiezen uit de beschikbare plekken. Bij bijna alle instellingen waar de kandidaat zichzelf in kan schrijven, geeft de docent aan wanneer zij het examen mogen doen. Bij één instelling ligt de volledige verantwoordelijkheid voor het inschrijven én inplannen voor de centrale examens bij de kandidaat. Vanaf de eerste onderwijsdag heeft de kandidaat de mogelijkheid om zichzelf in te schrijven voor de centrale examens. Hier staat de individuele leerroute van studenten centraal.

Uit de gesprekken wordt duidelijk dat veel instellingen aan het onderzoeken zijn om de student verantwoordelijk te maken voor het inschrijf- en/of inplanproces van de examens. Vrijwel alle instellingen geven aan dat het aantal studenten dat een examenpoging zonder opgaaf van redenen mist, hoog is, de zogeheten 'no shows'. De instellingen geven aan dat zij een daling zien in het aantal no shows als de verantwoordelijkheid voor het inschrijven of inplannen bij de kandidaat ligt.

Tabel 4 *Wie de kandidaat inschrijft voor het centraal examen*

Inschrijven CE	Aantal scholen
Student	8
Onderwijsteams/Examenbureau	14
Onbekend	1
Totaal	23

Verruiming periode om de centrale examens in te plannen

Ruim de meerderheid van de instellingen geeft aan dat een verruiming van de periode om de centrale examens in te plannen niet nodig is. De instellingen hebben hier voldoende tijd voor. Vier instellingen geven aan dat verruiming wel wenselijk is, zie tabel 5. Daarvan vindt één instelling dat deze verruiming alleen wenselijk is voor afnameperiode 1.

Redenen die genoemd worden om de inplanbare periode te verruimen, zijn dat de instelling veel handwerk moet verrichten. Daarnaast zoeken instellingen naar meer flexibiliteit zodat zij niet gebonden zijn aan een vaste periode om in te plannen. En door een beperkt aantal examenplekken wil de instelling een evenwichtigere verdeling maken en kandidaten tijdig uitnodigen.

Tabel 5 *Verruimen van de periode om centrale examens in te plannen*

Verruiming periode	Aantal scholen
Wenselijk	4
Niet noodzakelijk	15
Niet beantwoord	3
Totaal	22

3.2 AFNAMEPERIODES

Afnameperiode 1

Afnameperiode 1 is een kortdurende periode van een week in september, waar elk examen op één dag afgenomen kan worden. Deze periode was aanvankelijk bedoeld om kandidaten een examenmogelijkheid te bieden zodat instellingen alsnog vóór 1 oktober kunnen diplomeren. Inmiddels gebruiken niet-bekostigde instellingen afnameperiode 1 ook als een regulier afname-moment om met name kandidaten in versnelde trajecten te examineren. Het CvTE kan afnameperiode 1 in de tweede of derde week van september plannen. Door afnameperiode 1 in de tweede week te plannen hebben instellingen ongeveer één week de tijd om kandidaten in te plannen en twee weken de tijd om de resultaten administratief te verwerken om vóór 1 oktober te kunnen diplomeren. Door afnameperiode 1 in de derde week te plannen ontstaat er meer ruimte om kandidaten in te plannen en minder ruimte voor de verwerking en diplomering.

Tabel 6 *Meest wenselijke moment voor het plannen van afnameperiode 1*

Moment	Aantal scholen
Tweede week september	15
Derde week september	3
Geen voorkeur	5
Totaal	23

De meerderheid van de instellingen heeft de voorkeur om afnameperiode 1 in de tweede week van september te plannen, zie tabel 6. Van de instellingen die aangeven geen voorkeur te hebben, zijn er twee niet-bekostigde instellingen. Die werken niet met de 1-oktober-grens. De overige drie instellingen zonder voorkeur maken geen gebruik van afnameperiode 1.

Afnameperiodes Engels B2

Voor Engels B2 zijn er vier afnameperiodes per studiejaar, P1, P2, P3 en P5. Vanuit instellingen komt de vraag om Engels B2 in alle afnameperiodes aan te bieden, dus ook in P4. Om betrouwbaar te kunnen normeren zijn ongeveer 200 afnames per afnamevariant nodig. Op basis van de huidige afnamedata halen we dit aantal net. Om het aantal afnameperiodes voor B2 te verruimen zijn daarom jaarlijks meer afnames nodig.

Er zijn drie instellingen die géén B2-examens afnemen, twee daarvan krijgen nooit examenverzoeken van kandidaten en één instelling heeft moeite om geschikte assessoren te vinden voor de instellingsexamens en biedt daarom voorlopig geen centraal examen Engels B2 aan. Vier instellingen hebben geen voorkeur uitgesproken omdat zij geen knelpunten ervaren. In tabel 7 is te zien hoe vaak (de resterende 16 instellingen) een specifieke afnameperiode de voorkeur geven. Iedere instelling mocht maximaal vier voorkeuren doorgeven.

Tabel 7 Meest wenselijke afnamemomenten voor het centraal examen Engels B2

Periode	Aantal scholen
Afnameperiode 1	1
Afnameperiode 2	8
Afnameperiode 3	11
Afnameperiode 4	7
Afnameperiode 5	9
Aantal stemmen	36

Afnameperiode 3 is het vaakst als voorkeur doorgegeven, gevolgd door afnameperiodes 5, 2 en 4. Tijdens de gesprekken is een aantal keer benoemd dat de tijd tussen periode 2 en 3 vrij kort is en tussen periode 3 en 5 weer vrij lang. Instellingen zijn op zoek naar meer spreiding. Daarom is een aantal keer het voorstel geopperd om de afname van Engels B2 begin periode 2, eind periode 3 en begin periode 5 te plannen. Dit voorkomt ook knelpunten bij instellingen die studenten vóór 1 juli willen diplomeren. Hier werd door meerdere instellingen positief op gereageerd.

Afnameplanning voor Nederlands 2F, 3F en Engels B1

Aan de instellingen hebben we gevraagd hoe hun afnameplanning eruitziet. Deze vraag is later aan de vragenlijst toegevoegd, omdat tijdens de gesprekken bleek dat iedere instelling hier een eigen invulling aan geeft. Deze vraag is daarom niet met elke instelling besproken. Ongeveer de helft van de ondervraagde instellingen maakt gebruik van alle afnameweken, zie tabel 8. De andere helft selecteert uit de afnameplanning een aantal toetsweken om de centrale examens af te nemen bij kandidaten.

Tabel 8 Gebruik van de afnameweken

Gebruik	Aantal scholen
Volledige afnameweken	7
Selectie van enkele weken	6
Niet beantwoord	10
Totaal	23

3.3 KNELPUNTEN

Aan instellingen hebben we gevraagd welke knelpunten zij ervaren in de organisatie van het examenproces en welke wensen zij hebben. De knelpunten die werden benoemd zijn de volgende:

- De bekendmaking van resultaten laat soms lang op zich wachten (met name in periode 2 en 3).
- Het inplannen van examens kost veel handelingen.

De wensen die werden benoemd zijn de volgende:

- Verruimen of oprekken van afnameperiode 1, zowel het oprekken naar meerdere weken, als de mogelijkheid om een examenvak op meerdere dagen af te kunnen nemen.
- Vervroegen van afnameperiode 2. In de praktijk is dit lastig in verband met de Facet release in oktober.
- Afnameperiode 2 één week langer door laten lopen.
- Inzicht krijgen in de resultaten op Nederlands 3F voor de kwalificatie Pedagogisch medewerker niveau 3. Alleen niveau-4-opleidingen zijn momenteel onderdeel van de analyse.
- Mogelijkheid om tijdens de zomerperiode te examineren. Er is tussen half juli en half oktober maar één afnameweek om examens af te nemen.

4. CENTRALE EXAMENS

4.1 NEDERLANDS

Enkele instellingen hebben specifiek over het vak Nederlands feedback aan ons meegegeven.

- Twee instellingen willen graag meer inzicht in de resultaten op de onderdelen lezen en kijk-luisteren. De mogelijkheid van het kunnen downloaden van deelrapportages op studentniveau is besproken.
- Eén instelling geeft aan dat het centraal examen onvoldoende aansluit bij de huidige mbo-populatie omdat de demografische samenstelling in tien jaar tijd sterk veranderd is door de komst van veel meer anderstaligen. Zij vinden dat er veel focus ligt op technisch lezen en tekstverbanden. Studenten hebben moeite met feiten, meningen en argumentatie. Het gevolg hiervan is dat de lessen bij deze instelling worden afgestemd op het centraal examen (teaching to the test).
- De onderwerpen van teksten en fragmenten die aan bod komen in het examen zijn voor studenten niet of onvoldoende herkenbaar. Bij enkele instellingen bestaat de wens voor meer beroepsgerichte taalexamens.
- Eén instelling spreekt de wens uit dat het taalniveau in het mbo-onderwijs omhoog moet. Niveau 4 sorteert voor op het hbo, waar studenten geconfronteerd worden met langere teksten.
- Er lijkt ook kritiek op het referentiekader van Meijerink. Het ERK (voor vreemde en tweede taal) bevat meer concrete handvatten om taal te toetsen. Eén instelling vraagt zich af of de huidige vragen daadwerkelijk het leesbegrip van de kandidaat toetsen.

4.2 BELEID EXAMINEREN ENGELS OP HOGER NIVEAU

Aan instellingen is gevraagd of zij beleid hebben ten aanzien van Engels B2, zie tabel 9. Bij drie instellingen was er tijdens het gesprek niemand aanwezig die hierover iets kon zeggen. Tien instellingen geven aan dat er beleid is voor het examineren van Engels B2. De andere tien instellingen hebben geen vast beleid. Dit betekent in veel gevallen dat het van de docent of student afhankelijk is. Studenten mogen op een hoger niveau examen doen, maar als dit niet door de student zelf wordt aangevraagd, stimuleert de instelling dit niet proactief.

Bij de instellingen waar wel beleid is om op een hoger niveau te examineren, wordt hier op de volgende manieren invulling aan gegeven:

- Studenten doen eerst examen op het vereiste niveau, hierna bestaat de mogelijkheid om examen te doen op een hoger niveau (bijvoorbeeld bij het behalen van een 7 op B1):
 - De instelling stuurt studenten proactief bericht dat zij het examen Engels op B2-niveau mogen afleggen. In een enkel geval wordt dit examen voor de student ingepland.
 - Op verzoek van studenten kan het examen op B2-niveau afgelegd worden. Het initiatief ligt bij de student.
- Er wordt standaard B2 aangeboden, als het niet anders kan, wordt uitgeweken naar B1.

Uit de gesprekken kwamen enkele belangrijke redenen naar voren waarom maar een heel klein deel van de studenten het examen Engels op B2-niveau aflegt en/of waarom instellingen dit niet proactief promoten, terwijl het landelijk gemiddelde resultaat op B1-niveau ongeveer een 7,5 is:

1. Studenten vinden de hoogte van het resultaat op hun cijferlijst belangrijker dan de hoogte van het taalniveau.
2. Studenten zijn vaak niet bereid om extra examens of meer examenmomenten te hebben. De mogelijkheid om het examen direct op een hoger niveau te maken met als risico het behalen van een onvoldoende, vermijden ze.
3. Het is voor instellingen een administratieve last om studenten op een hoger niveau te examineren. Bij examinering op een hoger niveau bij de eerste poging moet de examencommissie bijvoorbeeld toestemming geven.
4. Er is slechts een beperkt aantal bekwame docenten en assessoren voor Engels B2.

Tabel 9 *Is er binnen de instelling beleid voor het examineren van Engels B2?*

Instellingsbreed beleid	Aantal scholen
Nee	10
Ja	10
Onbekend	3
Totaal	23

Als suggestie werd gegeven om Engels als adaptieve toets aan te bieden, op deze manier blijven extra inspanningen voor student en instelling beperkt, maar wordt wel recht gedaan aan de behoefte om de maximale prestatie op Engels te meten.

5. DIGITALISERING

5.1 TEVREDENHEID OVER FACET

Bij 15 instellingen is gevraagd naar de tevredenheid over het plannen en afnemen van examens in Facet, zie tabel 10. Het merendeel geeft aan tevreden te zijn over de plan- en afnamesoftware en geen knelpunten te ervaren. Vanuit Facet/Duo zijn er veel handleidingen beschikbaar en als er vragen zijn, dan worden die door de Facet-helpdesk snel beantwoord.

Twee instellingen geven aan problemen te ervaren. Waarbij één instelling aangeeft dat de software na een update minder gebruiksvriendelijk en intuïtief lijkt te zijn geworden. Ook zien zij vaker een foutmelding bij het inlezen van studenten. Een andere instelling heeft kritiek op het gebruiksgemak voor docenten.

Eén instelling plant de examens volledig in met het programma NEL van Triggre (Nubiko examenlogistiek), dat is gekoppeld aan Facet. Daardoor hebben zij geen directe gebruikservaring met Facet.

Tabel 10 *Tevredenheid over afnamesysteem Facet*

Tevredenheid	Aantal scholen
Tevreden	12
Ontevreden	2
Niet van toepassing	1
Totaal	15

5.2 REGISTRATIE VAN DE OPLEIDINGSCODE

Om analyses te kunnen doen, zoals het berekenen van het landelijk gemiddelde resultaat van een examen per studiejaar, het gemiddelde resultaat per kwalificatie per afnameperiode of het percentage voldoende voor een examen, is het noodzakelijk dat per kandidaat de opleidingscode (voorheen Crebonummer) geregistreerd wordt. Deze opleidingscode geeft informatie over de opleiding en het opleidingsniveau. Aan ieder opleidingsniveau is namelijk een ander taalniveau gekoppeld. We merken dat het aantal geregistreerde opleidingscodes jaarlijks daalt. Aan instellingen hebben we gevraagd of zij de opleidingscodes registreren bij het inplannen, zie tabel 11. Al snel bleek dat bij instellingen die met Eduarte werken de opleidingscodes niet meegenomen worden. Dit komt doordat in het systeem van Eduarte geen mogelijkheid of invulveld voor de opleidingscodes is opgenomen. Bij een groot deel van de instellingen (43,48%) is onduidelijk of de opleidingscode geregistreerd wordt. Hier konden niet alle gesprekspartners een antwoord op geven.

Tabel 11 *Registreren van opleidingscodes in Facet*

Registreren opleidingscode	Aantal scholen
Ja	6
Nee	7
Onbekend	10
Totaal	23

5.3 COMMUNICATIE OVER FACET

Alle instellingen geven aan tevreden te zijn over de communicatie over Facet. Nieuwsbrieven over onder meer software-updates en releasementen worden op tijd gestuurd. Eén instelling geeft aan dat de nieuwsbrieven vaak te technisch zijn. Tijdens het gesprek kwam echter naar voren dat zij geen gebruikmaken van de rollen op examenbladmbo die aan personen binnen de organisatie kunnen worden toegewezen. Bijvoorbeeld de rol Beheerder Facet, Afnameplanner en/of ICT-deskundige voor medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de meer technische aspecten met betrekking tot Facet.

5.4 KNELPUNTEN FACET

Ondanks dat de instellingen in het algemeen tevreden zijn over Facet, zijn er wel enkele knelpunten benoemd:

- Je moet veel handelingen verrichten om examens in te plannen.
- Om geluid te krijgen moet telkens de koptelefoon opnieuw ingeplugd worden. De instelling werkt met een Sony en Philips koptelefoon.
- Kandidaten hebben geen zicht op de verstreken of resterende tijd. Voorgesteld wordt om een klokje toe te voegen aan de pagina.
- In de oefenomgeving verduidelijken waar 'dos' voor staat. Deze afkorting zegt kandidaten niet veel waardoor zij soms het verkeerde examen maken.
- Er lijkt vrij vaak een update te zijn in het inzagesysteem.
- Wens dat codes/nummers eerder beschikbaar zijn. 72 uur is vrij kort, wat zorgt voor maandagochtend-stress als de eerste groep een examen maakt.
- Het geluid bij het centraal examen is soms te hard en is niet zachter te zetten.
- Een instelling wil het liefst examineren met Schoolvear, maar Facet werkt niet binnen die omgeving.
- Het is alleen mogelijk om csv-bestanden in te lezen, de instelling vindt het jammer dat er geen Excelbestanden ingelezen kunnen worden.
- Om een weekoverzicht te krijgen in Facet moet op refresh geklikt worden, wat eerder niet hoefde. Het aantal deelnemers wordt pas zichtbaar als er extra handelingen gedaan worden (moment aanmaken en moment wijzigen). Als de faciliteitenpas een week voor het examen wordt aangevraagd/verstrek, dan wordt dit niet altijd direct overgenomen in Facet.

6. COMMUNICATIE

6.1 EXAMENBLADMBO

De webpagina www.examenbladmbo.nl gebruiken we om instellingen te informeren over alles rondom de centrale examens. Denk hierbij aan de afnameplanning, activiteitenplanning, nieuwsberichten, syllabi, omzettingstabellen en de afnameresultaten van elke periode per kwalificatie. Aan instellingen is gevraagd in welke mate zij tevreden zijn over de communicatie vanuit het CvTE via de webpagina examenbladmbo.nl. In tabel 12 is te zien dat vrijwel alle instellingen tevreden zijn over examenbladmbo.nl. Twee instellingen hebben geen mening omdat zij de webpagina nooit bezoeken en er was slechts één instelling die de informatie niet helemaal duidelijk vindt.

Tabel 12 *Tevredenheid over de communicatie vanuit het CvTE*

Tevredenheid	Aantal scholen
Tevreden	20
Ontevreden	1
Geen mening	2
Totaal	23

Instellingen zijn over het algemeen tevreden over de website examenbladmbo.nl. We merken dat de pagina niet heel actief gebruikt wordt door docenten en beleidsmedewerkers. Sommige bezoekers vinden de zoekfunctie niet optimaal. De website is sinds 1 november 2023 vernieuwd, het kan dus zijn dat sommige feedback gebaseerd is op de oude website.

6.2 INFORMATIEBEHOEFTE

Over het algemeen zijn instellingen tevreden over de informatie van het CvTE. Als meerwaarde worden de deelname aan klankbordgroepen, landelijke bijeenkomsten en schoolbezoeken genoemd.

Als aandachtspunten werden genoemd:

- De soorten rollen in examenbladmbo zijn verwarrend. Verzoek om per rol een korte beschrijving toe te voegen over wat een instelling per rol kan verwachten.
- Er is meer behoefte aan informatie over Special Needs (passend examineren).
- Het is onduidelijk hoe lang de csv/resultatenlijst beschikbaar blijft in Facet.

7. PASSEND EXAMINEREN

7.1 BELEID TEN AANZIEN VAN PASSEND EXAMINEREN

Passend examineren is in een later stadium als gespreksonderwerp toegevoegd door de aanstelling van de manager passend toetsen en examineren. We hebben het onderwerp daardoor bij 15 van de 23 bezochte instellingen besproken.

Voor de inrichting van het beleid ten aanzien van passend examineren benoemen de bezochte instellingen drie bronnen als uitgangspunt. Als eerste de Special Needs Special van het CvTE, die uitsluitend is gericht op de centrale examens maar waarvan de regels en richtlijnen bij de toekenning van faciliteiten dikwijls ook worden toegepast op instellingsexamens. Als tweede het servicedocument Passende Examinering van het Kennispunt Onderwijs & Examinering van de MBO Raad dat is toegespitst op instellingsexamens. En in enkele gevallen de website mbotoegankelijk.nl van het Expertisecentrum inclusief onderwijs (ECIO) in samenwerking met JOB die is gericht aan studenten.

Zeven instellingen geven aan dat er twee routes zijn. De eerste route voor standaardverzoeken waarbij een ingediende deskundigenverklaring direct kan worden verwerkt in het leerlingvolgsysteem door een zorgcoördinator of examenbureau. Denk aan een deskundigenverklaring voor extra tijd en/of verklanking. En een tweede route voor studenten voor wie een maatwerkoplossing nodig is of die een ondersteuningsbehoefte hebben waarvoor geen deskundigenverklaring nodig is. Denk aan onder meer visueel of auditief beperkte studenten en studenten met een motorische stoornis of chronische ziekte.

7.2 AANVRAGEN EN TOEKENNEN VAN FACILITEITEN

Uit de gesprekken blijkt dat instellingen bij aanvang van de opleiding de ondersteuningsbehoefte inventariseren en – indien noodzakelijk - benodigde deskundigenverklaring opvragen. De route van aanvraag naar toekennen van faciliteiten verschilt echter per instelling. Factoren van invloed zijn hierbij of een instelling wel of geen speciaal aangestelde en gekwalificeerde zorgcoördinatoren heeft en in hoeverre een examenbureau namens de examencommissie faciliteiten toekent.

Voor standaardvoorzieningen zoals voor studenten met een dyslexieverklaring geven drie instellingen aan dat een studieloopbaanbegeleider/mentor of docent die aanvraagt bij het examenbureau of 'aanvinkt' in het leerlingvolgsysteem. Daarna wordt de faciliteit toegekend als een geldige deskundigenverklaring aanwezig is. Bij twee instellingen verloopt de aanvraag voor een standaardvoorziening direct via de examencommissie.

Daarnaast zijn er instellingen die met één of meerdere zorgcoördinatoren werken. Zowel bij de controle en verwerking van deskundigenverklaringen voor standaardvoorzieningen als voor maatwerk. Zij brengen een advies uit aan het examenbureau of de examencommissie, waarna de gevraagde faciliteit vervolgens wel of niet wordt toegekend.

Zoals is aangegeven, verloopt de aanvraag en verwerking bij twee van de bezochte opleidingen direct via de examencommissie. Alhoewel de examencommissie de wettelijke eindverantwoordelijkheid heeft voor het toekennen van aangepaste examens of faciliteiten zoals extra tijd, geven zij hiervoor bij het merendeel van de bezochte instellingen het mandaat aan een examenbureau of zorgcoördinator. Op die manier wordt voorkomen dat examencommissieleden zelf een oordeel geven over de beperking van een kandidaat en er onvoldoende scheiding is tussen zorgen en borgen. De examencommissie borgt op die wijze wel het proces: is het aanvraagtraject op correcte wijze doorlopen en is de bewijslast gevalideerd door een zorgexpert binnen de school?

Vrijwel alle instellingen geven aan dat een verzoek voor aanpassing zelden wordt afgewezen als de bewijslast of onderbouwing van het advies door een zorgcoördinator op orde is.

De aanpassing die het vaakst gevraagd en toegekend wordt is toetstijdverlenging voor dyslexie en ADHD/ADD. Verder valt op dat vier instellingen aangeven dat er een stijging is in de vraag naar een prikkelarme examenomgeving. En twee van de bezochte instellingen zeggen dat het aantal studenten met een visuele beperking stijgt.

Harde cijfers over het aantal aanvragen en de percentages studenten met een toegekende faciliteit hebben echter maar twee instellingen paraat tijdens het gesprek. Schattingen over het percentage studenten met een toegekende faciliteit lopen uiteen van 8% tot 30% van de studenten.

7.3 KNELPUNTEN EN INFORMATIEBEHOEFTE

Het merendeel van de instellingen geeft aan weinig knelpunten te ervaren met passend examineren bij de centrale examens. Enkele knelpunten die wel zijn benoemd:

- In het volwassenonderwijs hebben studenten dikwijls geen deskundigenverklaring. Het verkrijgen van een deskundigenverklaring kost veel geld terwijl deze volwassen vaak kampen met financiële problemen.
- Eén instelling benoemt dat veel studenten een aanvraag indienen, maar vervolgens geen deskundigenverklaring hebben.
- In de dos-versie is de ondertiteling te klein voor studenten met een visuele beperking.
- Het is onhandig dat de dos-versie niet ter plekke (in het examenlokaal) klaargezet kan worden.
- Er is behoefte aan een instructie voor verklanking. Zo visueel mogelijk.
- De stem bij de verklanking is onprettig.
- Er is geen mogelijkheid om te oefenen met verklanking bij de oefenexamens in de Facet oefenomgeving.
- De overweging om een aanvraag wel of niet toe te kennen op basis van uitvoerbaarheid speelt soms een rol. Met name als het gaat om een prikkelarme omgeving. Wat wordt hieronder verstaan? Is een headset voldoende of hebben studenten recht op een aparte ruimte?

Er zijn weinig concrete informatiebehoeftes. Tijdens de schoolbezoeken is aangekondigd dat de Special Needs Special in 2024-2025 wordt herzien. Eén instelling geeft als suggestie om niet alleen een nieuwsbericht te publiceren hierover, maar een webinar te organiseren om de brochure toe te lichten. Een uitleganimatie op de site is een andere suggestie.

Eén instelling wil graag meer informatie over de deskundigenverklaring. Mag bijvoorbeeld een orthopedagoog binnen de instelling een verklaring afgeven? Tijdens het overleg geven we aan dat dit mogelijk is. De objectiviteit moet echter wel geborgd worden.

8. CONCLUSIES

Met de schoolbezoeken wilden we drie doelen behalen: de contacten met het werkveld verstevigen, meer duiding krijgen bij de kwantitatieve data en meer inzicht verkrijgen in de wijze waarop de centrale examens zijn georganiseerd op de mbo-instellingen.

8.1 VERSTEVIGEN CONTACTEN MET HET WERKVELD

De instellingen geven aan dat zij de schoolbezoeken als meerwaarde ervaren. Tijdens de gesprekken werd niet alleen informatie opgehaald, maar ook informatie gegeven. Zo hebben we bijvoorbeeld uitgelegd waarom Engels B2 niet in alle en de volledige periodes wordt geëxamineerd (te weinig afnameaantallen), de resultaten in periode 2 en 3 later bekend zijn dan in periode 4 en 5 (vanwege de normering) en hoe de examens met docenten uit het werkveld tot stand komen. Dit leidt tot meer begrip voor en inzicht in het hele proces rondom de centrale examens bij de bezochte instellingen.

8.2 DUIDING KWANTITATIEVE DATA

De landelijk gemiddelde resultaten voor de centrale examens worden door de meeste instellingen herkend; relatief lage cijfers voor Nederlands 3F in verhouding tot de hogere cijfers voor Engels B1. Dat bij Nederlands 3F sinds 2021 sprake is van een lichte daling van het landelijk gemiddelde cijfer en het percentage studenten dat een voldoende behaalt voor dit examen, was voorafgaand aan de publicatie van het eerste Examenverslag mbo 2023-2024 in december 2023 voor alle instellingen onbekend. Tijdens de schoolbezoeken hebben we mogelijke factoren die aan deze daling ten grondslag liggen met instellingen verkend en besproken. Veel instellingen zien een toename van het aantal anderstalige studenten of studenten die met onvoldoende taalniveau instromen. Daarnaast worden motivatieproblemen, de 'ontlezing' in de gehele maatschappij en afname van het aantal lesuren Nederlands als mogelijke oorzaken gegeven.

Naast bovenstaande factoren benoemen instellingen aspecten van de centrale examens die mogelijk van invloed zijn op de dalende resultaten. In het bijzonder bij het examen Nederlands 3F. Veelgehoord is dat het examen te lang is en de onderwerpen onvoldoende aansluiten bij de doelgroep.

Het is lastig om op basis van alle benoemde factoren die van invloed kunnen zijn op het dalende taalvaardigheidsniveau bij Nederlands 3F conclusies te trekken. OCW heeft een Expertgroep ingesteld die de taaleisen in het mbo onder de loep te neemt. Alle instellingen die wij gesproken hebben zijn, net als wij, benieuwd wat het advies van de Expertgroep wordt en wat dit in de toekomst betekent voor de centrale examens.

8.3 ORGANISATIE CENTRALE EXAMENS

Wat we eigenlijk al wel wisten, maar werd bevestigd door deze schoolbezoeken, is dat er tussen instellingen grote verschillen zijn in hoe het proces rondom de centrale examens verloopt. Zo verloopt het plannen van de centrale examens bij de ene instelling centraal en bij de andere decentraal. Er is een groot scala van systemen die instellingen gebruiken om examens in te plannen, soms gekoppeld aan leerlingvolgsystemen, soms niet. Ondanks dat er allerlei ontwikkelingen zijn rondom flexibilisering en maatwerktrajecten blijkt dat toch het merendeel van de instellingen kandidaten op vooraf geplande momenten in het onderwijsprogramma inschrijven.

Wat duidelijk is geworden na deze schoolbezoeken is dat ten aanzien van de afnameplanning niet-bekostigde instellingen andere wensen hebben dan bekostigde instellingen. De niet-bekostigde instellingen hebben meerdere instroommomenten, waardoor zij behoefte hebben om het hele jaar door te examineren. Het is nu bijvoorbeeld niet mogelijk om in juli, augustus en een groot deel van september te examineren. Bekostigde instellingen hebben wel behoefte aan verruiming van afnameperiode 1 in september.

9. AANBEVELINGEN

Op basis van alle gevoerde gesprekken hebben we enkele aanbevelingen geformuleerd die betrekking hebben op de zes thema's. In onderstaande tabel is per aanbeveling aangegeven of deze is gerealiseerd (groen), momenteel uitgevoerd wordt (geel) of nog opgestart moet worden (rood).

Thema	Aanbeveling	Realisatie
Resultaten	Duidelijke(re) instructie op examenbladmbo hoe instellingen zelf resultaten en deelrapportages kunnen downloaden om inzicht in de resultaten te verkrijgen	Nog opstarten
	Bij de analyse van Nederlands 3F ook de behaalde resultaten opleiding Pedagogisch medewerker niveau 3 (apart) opnemen	Gerealiseerd
Organisatie	Afnameperiode 1 plannen in de tweede week van september	Gerealiseerd
	Verkennen van de mogelijkheden voor het verruiming van afnameperiode 1	Wordt uitgevoerd
	De afnamemomenten voor Engels B2 als volgt plannen: begin periode 2, eind periode 3 en begin periode 5	Gerealiseerd
	Instellingen en de mbo-raad informeren over het belang van het invullen van de opleidingscode. En een standaardbrief opstellen die instellingen naar Eduarte kunnen sturen om het automatisch opnemen van de opleidingscode in dat systeem te bewerkstelligen	Gerealiseerd
	Onderzoek naar mogelijkheid om in de zomerperiode te examineren	Wordt uitgevoerd
Centrale examens	Onderzoek naar lengte van het examen of het gebruik van kortere teksten/fragmenten in het examen	Wordt uitgevoerd
	Onderzoek naar aansluiting onderwerpen op de doelgroep(en)	Wordt uitgevoerd
	Onderzoek naar meer variatie in itemtypen	Gerealiseerd
	Onderzoek naar mogelijkheid adaptief examineren bij Engels	Nog opstarten
Digitalisering	Mogelijkheid onderzoeken naar modernisering van verklanking binnen Facet. Met name andere stemmen/namen	Wordt uitgevoerd
	Verkennen van de mogelijkheid voor het toevoegen van een tijd klokje in Facet	Wordt uitgevoerd
Communicatie	Verschillende rollen op examenbladmbo duidelijker toelichten	Gerealiseerd
	Instructie op examenbladmbo of de oefenomgeving over hoe verklanking werkt	Gerealiseerd
	In gesprek blijven met instellingen door het plannen van schoolbezoeken	Wordt uitgevoerd
Passend examineren	Brochure 'Special Needs Special' herschrijven	Gerealiseerd
	Webinar organiseren	Gerealiseerd
	Verklanking in de oefenomgeving activeren	Gerealiseerd

Aan de volgende twee aanbevelingen kunnen we binnen de huidige wet- en regelgeving en de opzet van de centrale examens geen uitvoering aan geven:

- Het publiceren van de gemiddelde resultaten per instelling in vergelijking tot het landelijk gemiddelde. Instellingen hebben de mogelijkheid om dit zelf te doen. Het CvTE mag hierin niet faciliteren.
- Het opnemen van open vragen in de centrale examens. Deze wijziging raakt de hele examencyclus van constructie, afname, beoordeling en normering en is daarom geen aanbeveling die we makkelijk en op korte termijn kunnen realiseren.

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

cvte.nl

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Toetsen primair onderwijs: doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen. Vergelijkbaarheid van doorstroomtoetsresultaten en kwaliteitsbewaking van doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen.
Cvtetoetsenpo.nl

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs.
Examenblad.nl

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen.
Staatsexamensvo.nl

 Centrale examens middelbaar beroeps- onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma.
Examenbladmbo.nl

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding.
Staatsexamensntz.nl